



Norsk Medietidsskrift,
årgang 22, nr. 4-2015, s. 1–19
ISSN online: 0805-9535

FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

Regionale motstemmer i nasjonal offentlighet

Birgit Røe Mathisen

Førsteamanuensis

Fakultet for samfunnsvitenskap, Universitetet i Nordland

birgit.roe.mathisen@uin.no

Lisbeth Morlandstø

Førsteamanuensis

Fakultet for samfunnsvitenskap, Universitetet i Nordland

lisbeth.morlandsto@uin.no

ABSTRACT

Regional counter-voices in the national public sphere

In this article, we discuss the societal role of the commentary journalist in the regional press. We also discuss the implications of digitization. Based on a study of six regional newspapers (*Adresseavisen, Avisa Nordland, Bergens Tidende, Fædrelandsvennen, Nordlys* and *Stavanger Aftenblad*), an essential theme in this study is the role of journalists (informants) in a national debate in which our informants find it difficult to participate. They characterize the debate as near-sighted and centred in the capital and believe that regional voices might be counter voices, which nuances the debate and provides wider perspectives. However, they see digitization as increasing the influence of regional commentators.

Keywords:

interpretive journalism, regional newspapers, public opinion, commentary journalism.

I artikkelen diskuterer vi den regionale kommentarjournalistikkens rolle for offentlig debatt og hvilken betydning digitalisering har for dens gjennomslag. Utgangspunktet er en studie av seks regionale aviser: Adresseavisen, Avisa Nordland, Bergens Tidende, Fædrelandsvennen, Nordlys og Stavanger Aftenblad. Et sentralt tema i undersøkelsen er de regionale aktørenes opplevde plass i den nasjonale debatten. Informantene opplever at det er vanskelig å nå fram i det de karakteriserer som en nærsynt og hovedstadssentrert nasjonal debatt. Informantene mener at de regionale stemmene kan være kontrære stemmer som bringer inn andre perspektiver og nyanser i debattene. Digitaliseringen oppleves derimot som et gode med tanke på å øke gjennomslagskraften for de regionale stemmene.


UNIVERSITETSFORLAGET

 idunn.no
Nordiske tidsskrifter på nett

This article is downloaded from www.idunn.no. © 2015 Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY-NC 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for non-commercial use, provided the original author and source are credited.

Kristne, rike næringslivsmenn slår et slag for sine hjemmeværende hustruer. Hakk i plata, men et sårt hakk for Sørlandet.

Sitatet er hentet fra kommentarartikkelen *Sårt hakk i likestillingsplata*¹ i Fædrelandsvennen, der redaktør Eivind Ljøstad kritiserer næringslivsledere på sørlandet for gammeldagse holdninger til likestilling. Han mener det formidler et bilde til resten av landet av sørlandet som bakstreversk, og dermed skader regionens gjennomslagskraft: «Hvem gidder å høre på et folkeferd som holder på med saker som resten av landet har lagt bak seg for lengst?»

Denne kommentaren skapte mange reaksjoner og mye debatt lokalt, både på digitale flater og i papiravisa noen høstdager like etter valget i 2013. Det samme – og i enda større målestokk – gjorde Bergens Tidende, etter at avisa på lederplass sa ja til reservasjonsrett for leger.² Høsten 2013 inngikk regjeringspartiene en avtale med KrF om at leger av samvittighetsgrunner skulle kunne reservere seg mot å henvise til abortinngrep og kunstig befruktning. Forslaget møtte massiv motbør, både i befolkningen og i pressen. Bergens Tidende gikk derimot på tvers av folkemeningen og forsvarte reservasjonsretten. Det skapte, ifølge sjefredaktør Gard Steiro, mye rabalder.

Begge disse sakene er illustrerende for den samfunnsrollen kommentar- og meningsjournalistikken kan spille, og hvordan kommentatorer kan utøve sin makt til å sette saker på dagsorden. De er også eksempler på en del av journalistikken som stadig øker i omfang. Analyse, fortolkning og kommentar er blitt en stadig viktigere del av journalistikken (McNair, 2008, s. 112). Formålet med denne artikkelen er nettopp å sette søkelyset på den subjektive, analytiske og forklarende sjangeren. Vi vil undersøke hvordan redaktører og kommentarjournalister i *regionale* redaksjoner opplever og utøver sin samfunnsrolle gjennom meningsjournalistikken. De to sentrale spørsmålene er hvilken rolle den regionale kommentarjournalistikken spiller i den nasjonale debatten, og hvordan digitalisering endrer premissene for den regionale kommentarjournalistikken. Men før vi gjør det, vil vi ta for oss meningsjournalistikken som sjanger, og hvordan den har utviklet seg både i en norsk og internasjonal kontekst. Vi vil også gå nærmere inn på hvorfor vi er opptatt av akkurat det *regionale* perspektivet på kommentarjournalistikken.

EN SJANGER I VEKST

Kommentarjournalistikken står i en kritisk tradisjon preget av uavhengig analyse av forhold i samfunnet. Den handler om å vekke debatt, øve opp lesernes kritiske vurderingsevne og å innta rollen som den kritiske fjerde statsmakt (Sneve, 2002; Igland og Stølås, 2008; McNair, 2008). Kommentarsjangeren har sterke historiske røtter. Den har økt i omfang de seneste årene og utgjør en

1. «Sårt hakk i likestillingsplata». Kommentaren ble først publisert digital i Fædrelandsvennen søndag 29. september 2013, og sto på trykk i papirutgaven mandag 30. september.
2. «Ja til reservasjonsrett», lederartikkel i Bergens Tidende 20. oktober 2013.

stadig større andel av journalistikken nasjonalt og internasjonalt, både i papiravisene, i etermediene og på digitale flater (Semetko & Schoenbach, 2003; Wahl-Jorgensen & Hanitzsch, 2009).

McNair (2008, s. 112) karakteriserer denne veksten som en eksplosjon, og beskriver et skifte i journalistikken fra nyhetsrapportering til fortolkning og kommentar. Flere forskere har studert denne endringen. Djerf-Pierre & Weibull (2008, s. 209) beskriver for eksempel veksten i den tolkende journalistikken som en av de mest signifikante endringene i svensk journalistikk de siste tiårene. De viser til den politiske journalistikken, som mer handler om å levere fortolkning av og meninger om politiske hendelser, enn faktarapportering. Dermed inntar journalistene en ny rolle som fortolkende ombudsmenn på vegne av publikum (s. 211). Esser og Umbricht (2014) har studert utviklingen av journalistikken i fem europeiske land og USA fra 1960 og fram til i dag. De konkluderer med at analyse og formidling av mening har økt; både i nyhetsjournalistikken og i form av rene kommentarer. De mener dette har flere forklaringer:

Changes in market dynamics, levels of education, and the status of the profession have contributed to this development (Esser og Umbricht, 2014, s. 245).

McNair (2008, s. 117) forklarer eksplosjonen i kommentarjournalistikken med blant annet økt mediekonkurranse, hvor kommentarjournalistikken synes å ha et konkurransefortrinn i kampen om leserne. Videre trekker han fram økonomiske hensyn, da kommentarjournalistikk er relativt billig sammenlignet med oppsøkende nyhetsreportasjer og undersøkende journalistikk. Han mener også veksten i PR-bransjen er en viktig forklaring, siden den har krevd en journalistisk respons i den politiske debatten:

In a world of spin and intensified news management, political commentary is the best counter-spin we have. When politics is increasingly a series of performances, we need reviewers (McNair 2000, s. 83).

Den liberale ideologien om en fri presse som informerer borgerne, er også tett knyttet til tradisjonen med en tolkende journalistikk som tilstreber å forklare betydningen av ulike hendelser, og en tradisjon for en aktivistisk journalistrolle der målet er å reformere samfunnet. Begge tradisjonene er uttrykk for at journalistikkens oppgave handler om mer enn å stenografere fakta (Ward, 2009, s. 299). Knapskog (2009, s. 304) argumenterer for ei journalistisk nyorientering der kommentaren spiller en avgjørende rolle, både i sin rendyrkede form som argument- og kunnskapsbasert meningsytring, og som medium for en utvidet dialog med leserne om journalistikkens beskrivelser og tolkninger. Han legger til grunn at den moderne kommentarjournalistikken er et sentralt medium for offentlige resonneringer og meningsytringer om politiske og etiske spørsmål.

Mediene prioriterer altså meningsjournalistikken, og flere journalister og redaktører jobber utelukkende med denne typen stoff, uavhengig av plattform.

I ei tid der papiroplaget faller, og nyhetsformidlingen i trykt presse er sterkt utfordret av nettmedier uten deadline, er bakgrunnsjournalistikken, dybden og den analytiske kommentaren blitt viktigere.

Samtidig har kommentarjournalistikken også vært gjenstand for offentlig debatt og kritikk (McNair, 2000, 2008; Patterson, 2000; Enli, 2009; Lysbakken & Isaksen, 2009). Kritikken har handlet om mangel på analytisk dybde og relevans, og at kommentatorene får en selverklært rolle i offentligheten som eksperter i å fortolke, spå og dømme (Allern, 2010; Erlandsen, 2012). Ifølge McNair (2008, s. 118) har kritikken handlet særlig om to aspekt: at veksten i kommentar går på bekostning av faktabasert reportasje og undersøkende journalistikk, og dermed representerer et fall i journalistisk kvalitet, videre at skillet mellom fakta og meninger viskes ut. Patterson (2000) på sin side kritiserer den tolkende journalistikken for å være temadrevet, der fakta hovedsakelig brukes for å illustrere de temaene journalisten velger ut:

The interpretive style empowers journalists by giving them more control over the news message. (...) The descriptive style places the journalist in the role of an observer. The interpretive style requires the journalist to also act as an analyst. The journalist is thus positioned to give shape to the news in a way that descriptive style does not (Patterson, 2000, s. 250).

I likhet med flere andre forskere framholder Patterson (2000) også at veksten i den tolkende journalistikken har falt sammen med et økende negativt mediefokus på politikere, og en økende tendens til å framstille politikken som et spill (se også Kovach & Rosenstiel, 2007). Kritikken har også handlet om at kommentariatet går i flokk og er samstemte i sine analyser (Wold, 2010; Åmås, 2007), noe som gir en snevrere offentlighet med mindre reell meningsbryting. Samtidig viser flere studier at når meningsjournalistikken presenteres i ulike typer av medier, så øker også bredden av meninger.

KOMMENTARJOURNALISTIKK I REGIONPRESSEN

I Norge har regionpressens kommentarjournalistikk skilt seg ut og bragt andre analyser og andre virkelighetsbeskrivelser inn i den offentlige debatten enn de nasjonale mediene gjør alene (Enli, 2009; Wold, 2010). Det samme viser McNair (2000) når det gjelder britiske regionale medier. Slik kan den regionale kommentarjournalistikken bidra til en mer nyansert offentlighet.

Videre kan de regionale mediene bidra til å styrke regional identitet og tilhørighet. Franklin (2006) er opptatt av hvor viktig lokale og regionale medier i Skottland, Wales og Nord-Irland er for den regionale identiteten. Regionpressen kan også innta rollen som lokal patriot og forsvarer av sin region (Mathisen, 2010, 2013; Erdal, 2008; Dimmen, 2012). På lik linje med lokalmediene er det også en viktig oppgave for regionmediene å fremme regionens interesser og bringe andre virkelighetsbeskrivelser inn i den offentlige debatten enn det

de riksdekkende mediene gjør. Lokal- og regionmedienes legitimitet hviler tungt på nettopp den lokale patriotismen, spesielt legitimiteten *innad* i regionen eller lokalsamfunnet. Samtidig ligger det en fare i at det lokale forsvaret går på bekostning av mediernes troverdighet *utenfor* grensene til det geografiske nedslagsfeltet, dersom patriotismen blir så sterk at den får mer preg av sjåvinisme (Mathisen, 2013, s. 215).

På lik linje med aviser generelt har regionavisene de siste årene tapt opplag år for år. Innholdsmessig er det også mye som tyder på at regionavisene er blitt mer lokale; i større grad en lokalavis for utgiverstedet og i mindre grad utøver rollen som hele regionens talerør (Omdal, 2013, s. 100). Omdal beskriver en lokal- og regionjournalistikk under press, og mener utviklingen av regionavisene går i motsatt retning av samfunnsutviklingen, som preges av en stadig sterkere regionalisering. Den samme tendensen peker Dag Nordbotten Kristoffersen (2010) på. Han mener norske lokal- og regionaviser demper sine regionale ambisjoner, til tross for en økende regionalisering innen både offentlig forvaltning og privat næringsliv.

Det nivådelte avissystemet i Norge, med stor geografisk spredning, er et karakteristisk trekk ved den norske mediestrukturen. Denne mediestrukturen beskrives som en paraply, med de riksdekkende avisene øverst, og de ultralokale fådagersavisene nederst (Høst, 2005). I sjiktet i midten finner vi de lokale dagsavisene, og over der regionpressen, eller storbyavisene. I likhet med rikspressen er regionmediene såpass store at meningsjournalistikken har en tydelig plass. De har faste spalter på papir og nett for kommentarer og egne kommentatoravdelinger, eller ansatte med et særskilt ansvar for mening og analyse. I lokalavisene finner vi derimot sjelden den samme systematiske tilstedeværelsen av meningsjournalistikken, med unntak av den lokale lederen. Dette gjør regionpressen til interessante objekt når vi skal studere meningsjournalistikken. Denne artikkelen er basert på en studie av seks regionale aviser: Adresseavisen, Avisa Nordland, Bergens Tidende, Fædrelandsvennen, Nordlys og Stavanger Aftenblad.

INSTITUSJONELL FORVALTER AV OFFENTLIG SAMTALE

Teoretisk er denne studien forankret i institusjonell teori (Cook, 1998; Sparrow, 1999; Eide, 2001; Hallin og Mancini, 2009; Allern og Blach-Ørsten, 2011; Bjerke, 2009). Institusjoner er sosiale handlingsmønstre som kan gjenkjennes på tvers av bedrifter og organisasjoner. De er utstrakte i tid og rom, og de oppfattes både av egne medlemmer og andre i samfunnet å fylle bestemte behov (Cook, 1998, s. 66-71). Et sentralt punkt i det institusjonelle perspektivet er at mediene er mer enn økonomiske bedrifter, de utgjør også en samfunnsmessig institusjon som er tillagt en viktig rolle i et demokrati (Allern, 1996, s. 19). Journalistikken er institusjonelt forpliktet til en samfunnsrolle (Eide 2009, s. 28ff), og denne samfunnskontrakten innebærer en kobling mellom journalistisk ekspertise og demokrati. Journalistikken henter sin legitimi-

tet i demokrati- og offentlighetsidealet, der den skal spille en nøkkelrolle i en fungerende offentlighet (Eide, 2001, s. 26). Gjennom tolkning, analyse og debatt er kommentarjournalistikken en samfunnsinstitusjon som forvalter den offentlige samtalen. Mediene speiler, gransker, formidler og fortolker andre aktørers makt, og har dermed selv også makt. Mediene er ikke nøytrale budbringere. De griper inn i politikken med egne innspill, vurderer politikernes innsats, argumenterer for bestemte løsninger og peker på uløste problem (Waldahl, 2007, s. 189; Todal-Jenssen og Aalberg, 2007). Mye av dette skjer nettopp i de subjektive kommentarene. Nyhetsmediene har med andre ord en dagsordenssettende funksjon (Dearing og Rogers, 1996), og her ligger også en sentral del av kommentarjournalistikkens institusjonelle rolle.

Men selv om nyhetsinstitusjonen er en selvstendig institusjon, samvirker den med sin omverden og blir påvirket av omgivelsene. Sosiologen Stein Rokkan (1987[1962]) har beskrevet utviklingen av det norske politiske system gjennom flere konfliktlinjer. Mest sentral er den territorielle eller geografiske konfliktlinjen, konflikten mellom sentrum og periferi. Ifølge Rokkan er motstand mot sentral autoritet et grunntema i norsk politikk. Den norske pressen har vært tett knyttet til partiene og den politiske utviklingen. Det avissystemet vi har i dag, har vokst fram langs skillelinjen mellom sentrum og periferi. Det er ikke minst de mange lokal- og regionavisene et uttrykk for. Konflikten mellom sentrum og periferi kan betraktes som et av de *ytre* rammevilkårene for den journalistiske institusjonen, så vel som et uttrykk for den *indre* rolleforståelsen, ikke minst knyttet til oppfatningen av den patriotiske rollen særlig for lokal- og regionmediene (Mathisen, 2013).

Hallin og Mancini (2009) er opptatt av systematiske forbindelser mellom det politiske systemet og mediestrukturen. De karakteriserer det nordiske og sentraleuropeiske mediesystemet som en demokratisk korporativ modell, der et viktig trekk er partipresse og samtidig journalistisk profesjonalisme (s. 298). De beskriver også hvordan journalister i mediesystem med tradisjon for partipresse gjerne inntar en publisistisk rolle med et mål om å påvirke opinionen (s. 28). De trekker også fram det historisk høye avisopplaget i Norden som et viktig trekk ved den demokratiske korporative modellen, spesielt utbredelsen av lokal- og regionalpresse. Her holder de nettopp lokalpatriotismen fram som en viktig forklaring (s. 159).

DATA OG METODE

Empirien som ligger til grunn for denne artikkelen er bygget på et triangulert design. Vi har intervjuet elleve redaktører og kommentarjournalister i de seks tidligere nevnte redaksjonene, gjennomført kvantitative innholdsanalyser av 1123 leder- og kommentarartikler fra avisene høsten 2013³ og analysert tre utvalgte

3. 475 av artiklene er ledere, 648 er øvrige signerte, redaksjonelle kommentarer.

tekst-caser, som hver belyser noen spesifikke sider ved den regionale meningsjournalistikken.⁴ Diskusjonen i denne artikkelen bygger på intervjumaterialet.⁵

Kvalitative intervju er egnet for å samle inn og analysere data knyttet til personers oppfatninger og vurderinger (Østbye m.fl., 2013). Dialogen med profesjonsutøverne er også sentral for å forstå de prosessene som er med på å prege journalisters valg av tema, form og vinkling (Morlandstø, 2006, s. 38-39). Formålet med denne artikkelen er å sette søkelyset på den subjektive, analytiske og forklarende kommentarsjangeren slik redaktører og kommentarjournalister i regionale medier forstår og opplever den.

Vi har intervjuet seks kommentatorer og fem redaktører i de aktuelle seks mediehusene; alle er strategisk valgt ut fra de arbeidsoppgavene de har som menings-skribenter.⁶ Vi har valgt å ikke anonymisere informantene i prosjektet. Grunnen til dette er at våre informanter jobber i en bransje hvor åpenhet i intervju er normen, og at de alle innehar profilerte stillinger som er vanskelig å anonymisere, uten å samtidig anonymisere hvilke mediehus de er ansatt i.⁷ Likevel har vi i denne artikkelen valgt å ikke knytte navn til hvert refererte intervjusitat, da det er utsagnene som her er viktig. Identifikasjon av hvem som har sagt hva, er mindre viktig og kan være mer forstyrrende enn tjenlig i en slik kort artikkel.⁸

Salgado og Strömbäck (2012) problematiserer at tidligere forskning på kommentarjournalistikk opererer med ulike definisjoner og operasjonaliseringer av det de karakteriserer som tolkende journalistikk (*interpretive journalism*). De definerer tolkende journalistikk som det motsatte av deskriptiv, faktabasert og kildedrevet journalistikk, som det meste av nyhetsjournalistikken faller inn under. Den tolkende journalistikken er karakterisert av en tydelig journalistisk stemme, forklarende og kontekstualiserende, som også kan være åpne kommentarer. Det betyr at den tolkende journalistikken også kan være til stede i nyhets- og reportasjefjournalistikken. Salgado og Strömbäck gjør et skille mellom innholdsrelatert og formatrelatert operasjonalisering: altså hvorvidt tolkende journalistikk blir definert ut fra innholdet, eller ut fra om redaksjonene selv har merket det som kommentarstoff eller ikke. I våre intervju har vi forholdt oss til kommentarjournalistenes opplevelser og refleksjoner knyttet til det redaksjonene selv har definert og merket som meningsstoff.

4. De tre casene er: en debatt om likestilling i Fædrelandsvennen september 2013, en debatt om reservasjonsrett for leger i Bergens Tidende oktober 2013 og en debatt om grunnlaget for en nordnorsk debattarena i Avis Nordland og Nordlys november 2013.
5. For en nærmere drøfting av metodiske valg, se Mathisen og Morlandstø (2014).
6. Informantene er: Siri Wahl-Olsen, Adresseavisen, Jan-Eirik Hanssen, Avis Nordland, Stein Sneve, Avis Nordland, Gard Steiro, Bergens Tidende, Frøy Gudbrandsen, Bergens Tidende, Eivind Ljøstad, Fædrelandsvennen, Vidar Udjus, Fædrelandsvennen, Anders Opdahl, Nordlys, Oddvar Nygård, Nordlys, Lars Helle, Stavanger Aftenblad og Tom Hetland, Stavanger Aftenblad.
7. Intervjupersonene har gitt sitt samtykke til nettopp denne framgangsmåten. Studien er meldt inn og godkjent av NSD/Personvernombudet for forskning med de forutsetningene. Alle sitat er også sendt informantene for sitatsjekk.
8. I rapporten er alle intervjusitat merket med navn. Se Mathisen og Morlandstø (2014).

I det videre vil vi først gjøre rede for den rolle våre informanter mener at kommentarjournalistikken har for den offentlige meningsutvekslingen i samfunnet og hva som er viktig for dem i utøvelsen av denne delen av samfunnsoppdraget. Deretter belyser vi den rolle de opplever at den regionale kommentarjournalistikken har i den nasjonale debatten. Til slutt kommer vi inn på de digitaliseringsprosessene som har foregått i journalistikken og den betydning de opplever at det har for kommentar- og meningsjournalistikken i regionpressen.

SAMFUNNSROLLE OG MAKT

Gjennom analysen av intervjumaterialet finner vi fire tydelige og ulike hovedoppgaver for kommentarjournalistikken. Dens oppgave er å være: 1) *meningsbærer*, 2) *folkeopplyser*, 3) *kritiker/analytiker* og 4) *patriot på vegne av regionen*. Alle disse oppgavene utgjør kommentarjournalistikkens institusjonelle rolle. Som en overbygning over alle disse oppgavene ligger det å engasjere og skape debatt i samfunnet. Alle informantene sier at de har en stemme i offentligheten, og opplever dermed at de har makt til å påvirke ordskiftet og dagsordenen. De mener imidlertid at makten er sterkest knyttet til det å være en premissleverandør for dagsordenen og den offentlige debatten, mer enn det å ha makt til å endre mening i befolkningen:

Ja, det er klart jeg har makt til å sette spørsmål på dagsorden og kritisere og legge fram mine meninger. Men jeg tror at aviser på leder- eller kommentarplass har lite gjennomslagskraft for å få folk til å mene det samme som oss.

Det er kanskje den meningsbærende aktøren som klarest skaper bro mellom informantens beskrivelse av den makten de utøver, og rollen de mener å ha som premissleverandør inn i en samfunnsdebatt – det å gi uttrykk for en mening. Informantene nevner stikkord som det å løfte blikket, skape dybde, gi nye perspektiv og se ting i nye sammenhenger. En av informantene beskriver det på følgende måte:

Vi ønsker å være en tydelig stemme i norsk offentlighet. (...) Kommentatorene våre er en viktig del av ordskiftet, de er tydelige og synlige.

Informantene kobler med andre ord kommentarvirksomheten til pressens rolle i offentligheten. Den meningsbærende journalistikken er en sentral del av de institusjonelle forpliktelsene journalistikken har. Den publisistiske virksomheten til pressen handler nettopp om å bidra til debatt og rasjonell meningsdanning (Knapskog, 2009, s. 295).

Rollen som patriot trer også tydelig frem i intervjuene. For den regionale kommentarjournalistikken er den patriotiske rollen knyttet til det å ha et ståsted utenfor hovedstaden og løfte fram regionens behov og interesser overfor stor-samfunnet. Regionavisene skal målbære den regionale stemmen:

Hvis man gjennom kommentarjournalistikken klarer å bidra til å løfte opp de viktige sakene for regionen på nasjonalt nivå, så er det bra. Også om man klarer å synliggjøre konsekvenser av nasjonal politikk ned på et regionalt nivå.

Det patriotiske oppdraget synes altså å være et viktig grunnlag for regionpressens meningsjournalistikk.

DET REGIONALE I DEN NASJONALE DEBATTEN

Videre skal vi utvide perspektivet noe og se på den rollen de regionale mediene opplever at de har i den nasjonale debatten. Med den nasjonale debatten mener informantene den debatten som får oppmerksomhet i de nasjonale mediene, fortrinnsvis i NRKs debattprogram, men også i Aftenposten, VG, Dagbladet og noen av nisjeavisene. I den kvantitative delen av studien fant vi at over halvparten av lederne og kommentarene i regionpressen har et nasjonalt utgangspunkt, og noe mer enn hver tiende leder eller kommentar tar sågar utgangspunkt i internasjonale forhold. Bare en tredjedel av kommentarene tar utgangspunkt i en lokal/regional kontekst (Mathisen og Morlandstø, 2014, s. 65f). Kommentarplassen i regionpressen brukes altså i stor grad til å kommentere og fortolke saker som er oppe i den nasjonale offentligheten, langt oftere enn den setter lokale og regionale saker på agendaen.

Til tross for dette opplever informantene at de regionale kommentatorstemmene i liten grad høres ut over de regionale grensene. De gir alle uttrykk for at det er vanskelig å nå opp i den nasjonale offentlige debatten, og flere sier at de i liten grad opplever å bli hørt utover deres regionale nedslagsfelt. Mange av informantene beskriver den nasjonale offentligheten som en *nærsynt hovedstadssentrisme*, der de regionale stemmene i liten grad har en plass. En av informantene beskriver en gigantisk avstand mellom Oslo og landet for øvrig:

Vi blir ikke lest. Vi blir ikke lytta til og har dermed ingen gjennomslagskraft nasjonalt. Det er pinlig for Norge egentlig, vi er fortsatt et land der det bor folk over hele landet. (...) Det er en ekstremt navlebeskuende verden i Oslo.

Andre informanter karakteriserer den nasjonale debatten som «en arena det ikke er enkelt å trenge gjennom i», «en mur det er vanskelig å nå over» eller «en eksklusiv klubb som består av NRK, Aftenposten, VG og kanskje noen av nisjeavisene». Når de regionale kommentatorene inviteres inn, opplever de ofte at det er for å være et distriktsalibi. En av informantene fra nord mener han blir spurt når det er behov for en nordnorsk stemme, ikke nødvendigvis med utgangspunkt i saker han har ment noe om, eller som han har særskilt kunnskap om.

Men selv om informantene opplever at det er vanskelig å trenge gjennom i de nasjonale debattflatene, opplever de likevel at de har innflytelse. Flere av dem

mener at de blir lest og lagt merke til av beslutningstakere, det være seg Stortinget eller departement. De opplever at det er lettere å nå gjennom blant beslutningstakerne, enn på den nasjonale mediearenaen.

I intervjumaterialet vårt finner vi videre ei tydelig samstemt oppfatning av at Bergens Tidende er den regionavisen som lykkes best med å nå opp i den nasjonale debatten. Informantene fra nettopp Bergens Tidende mener dette skyldes at mediehuset har satset bevisst på kommentarsjangeren og dyrket fram dyktige og profilerte kommentatorer. Fagbladet Journalisten gjorde i 2011 en opptelling av hvem som hadde deltatt i Dagsnytt 18 i løpet av året. Selv om dette ikke var en vitenskapelig undersøkelse, var tallenes tale likevel klar:

Mens ansatte i de tre største Oslo-avisene gjestet Dagsnytt Atten totalt 177 ganger i perioden januar-november 2011, måtte de tre største regionavisene (BT, Adresseavisen og Stavanger Aftenblad) nøye seg med til sammen 12 besøk.⁹

Denne opptellingen støtter på mange vis de regionale kommentarjournalistenes opplevelse av å ikke nå opp på den nasjonale debattarenaen. Fagbladet Journalisten kunne også meddele at Hilde Sandvik fra Bergens Tidende, med sine tre besøk i Dagsnytt 18 i 2011, fikk topplassering for mediefolk som jobbet utenfor Oslo-redaksjonene.

MANGEL PÅ NYANSER, KUNNSKAP OG PERSPEKTIV

Informantene har svært like oppfatninger av konsekvensen av den hovedstads-sentrismen de beskriver. Det ene er at det blir en *nær*synt offentlig debatt, der viktige perspektiv og nyanser forsvinner. Premissene i den nasjonale debatten blir svært smale. Et eksempel som trekkes fram, handler om debatten rundt organiseringen av helseforetakene:

Sykehusdebatten blir veldig rar. Det er masse problemer i Helse Sør-Øst, men i Helse Vest går det veldig bra. Så nå får man inntrykk av at debatten er slik: «Det fungerer ikke i Helse Sør-Øst, derfor må man endre hele foretaksmodellen.» Hvis resten av landet hadde vært en større del av den debatten, så hadde bildet vært annerledes. Da hadde bildet blitt mer nyansert.

De opplever at den nasjonale debatten ofte mangler vesentlige nyanser og perspektiv, fordi bildet er mer sammensatt enn slik den oppleves når ståstedet ene og alene er Oslo. En annen informant følger opp denne saken om helseforetakene og uttrykker seg på følgende måte:

Det er ganske stor forskjell på Helse Sør-Øst og Helse Vest. Helse Vest er ganske godt drevet, der har helsereformen fungert godt. Dermed får du et

9. <http://journalisten.no/2011/12/storst-utenfor-oslo>, lest 15. april 2015.

annet syn når du diskuterer helseforetak om du sitter i Oslo eller på Vestlandet. Det synes jeg er viktig at de regionale mediehusene bidrar til. Det blir et annet blikk, et annet perspektiv.

Dette eksemplet belyser hvordan informantene opplever at sentrale nasjonale politiske debatter blir preget av situasjonsbeskrivelser og virkelighetsoppfatninger i hovedstaden.

Det andre informantene trekker frem, er at denne nærsynte nasjonale debatten som diskuteres med utgangspunkt i Oslo, også preges av *kunnskapsmangel*. En av informantene fra nord beskriver det slik:

Det skjer utrolig mye spennende i Nord-Norge nå. Innmarsjen til petroleumsindustrien. Det er miljø og klima. Dessuten, kampen om Arktis tror jeg kommer til å bli et stort tema framover. Det er sjelden du leser noen analyser av det i hovedstadspressa, eller at NRK eller TV2 setter det på dagsorden.

Informanten opplever at store, sentrale tema for nasjonen *ikke blir tema* i den offentlige debatten, fordi de for eksempel er knyttet til Nord-Norge. Han trekker fram forsvarspolitikken som et konkret eksempel. En annen peker på at det ofte blir kun de ekstreme meningene fra regionene som får oppmerksomhet. Det blir lettest å nå fram dersom meningene settes på spissen. På denne måten kan også *stereotype oppfatninger* av folk utenfor hovedstaden holdes ved like, noe som i seg selv også hindrer en nyansert offentlig debatt.

En tredje konsekvens som de fremholder, er at den påståtte hovedstadssentrismen fører til at *regionpatriotismen* forsterkes. Når de regionale aktørene opplever at de i liten grad får delta på den nasjonale arenaen, kan patriotismen på vegne av egen region bli enda sterkere i det regionale meningsstoffet. Når det oppleves vanskelig å nå fram, blir det mer maktpåliggende å løfte fram regionale interesser og være regionens talerør. En av informantene beskriver det slik:

I forbindelse med regjeringdannelsen nå [2013] har sikkert alle regionavisene vært spesielt opptatt av saker som berører deres region. Det fører jo også til at man i regionene kanskje blir litt krampaktig opptatt av det også, nettopp fordi det er sånn avstand til Oslo i forhold til debatten.

Den opplevde hovedstadssentrismen forsterker med andre ord den regionale opplevelsen av å ha en felles «ytre fiende», en offentlig politisk debatt uten viktige regionale perspektiv. Ytre fiender mobiliserer på sin side til styrking av det indre fellesskapet. En av informantene påpeker imidlertid at det samtidig er dette regionale perspektivet som berettiger regionavisenes eksistens:

Hvis ikke vi er til stede og på banen både nyhetsmessig og kommentarmessig på de viktige spørsmålene regionalt, så er det over.

Den patriotiske delen av det lokale samfunnsoppdraget (Mathisen, 2010; 2013) gjenspeiles også tydelig blant regionpressens kommentatorer. Den opplevde mangelen på nasjonal gjennomslagskraft gjør det patriotiske elementet enda sterkere. Samtidig er det også grunn til å diskutere hvorvidt opplevelsen av ikke å slippe til er et uttrykk nettopp for regionpatriotismen. Et patriotisk samfunnsoppdrag kan tolkes som motstand mot sentrum, i tråd med Rokkans (1987[1967]) analyse av konflikten mellom sentrum og periferi.

Patriotismen i både lokal- og regionpresse handler om å målbære regionens interesser inn i den nasjonale debatten, noe informantene er enige i. Når patriotismen utgjør en sentral del av oppdraget, ligger det også nærmest implisitt at informantene vil mene at de regionale perspektivene og interessene får for liten gjennomslagskraft. Er den nasjonale debatten så hovedstadsentrert som informantene gir entydig inntrykk av, eller er dette et uttrykk for den motstanden mot sentrum som Rokkan beskriver, der den patriotiske aktøren kjemper for oppmerksomhet på bekostning av andre? Vi har ikke analysert den nasjonale debatten, og har ikke grunnlag for å si noe om de regionale stemmenes *reelle* deltakelse i nasjonal offentlighet. Våre data handler om de regionale redaktørene og kommentatorenes *opplevelse* av den offentlige debatten. Og her gir de entydig inntrykk av ikke å være fornøyde med egen gjennomslagskraft, og at debatten oppleves som snever og smal.

Her kan det også stilles spørsmål om hvorvidt det ikke nettopp er den *regionale* rollen som er regionmedienes viktigste oppdrag; å bidra til offentlig debatt og meningsutveksling innad i regionen, mer enn å være synlig på den *nasjonale* arenaen. Sett i det perspektivet kan det være viktigere for regionmediene å bidra til den regionale offentligheten, i større grad enn den nasjonale.

FÆRRE MOTSTEMMER

En siste, men kanskje viktigste konsekvens av den opplevde hovedstadsentrismen er ifølge informantene at det blir færre *motstemmer* i den nasjonale debatten (se også Wold, 2010; Åmås, 2007; Allern, 2001). Flere informanter peker på at de regionale stemmene ofte kan være motstemmer som bringer andre perspektiv inn i hovedstadspressens samstemte flokkmentalitet, som vi husker at saken om helseregionene kunne være et eksempel på. De legger også vekt på at det å være fysisk og geografisk på utsiden på mange måter kan være en fordel:

Det er en tendens til at kommentariatet i Akersgata går i takt. (...) Jeg tror at det å få fram de kontrære stemmene litt tidligere, det hadde debatten hatt godt av. Og det er lettere å finne dem utenfor Stortingskantina, der mange av disse spiser lunsj sammen og har like meninger.

En annen peker på at de regionale stemmene kan gå mot strømmen, og viser blant annet til dekningen av Ramin-Osmundsen-saken, hvor avisen hadde et annet synspunkt enn hovedstadsmediene (se også Enli, 2009; Wold, 2010):

Vi skal ikke være motstrøms bare for å være motstrøms, men av og til når flokkmentaliteten i Oslo blir for påtrengende, så syns jeg det er kjekt å kunne representere en alternativ stemme her. Da kan du faktisk dra fordel av at du sitter litt perifert i forhold til miljøet i Oslo, for der danner det seg ofte ei dominerende oppfatning av hvordan ting henger sammen. Sitter du utenfor, så kan du se ting i et litt anna lys.

Samtidig er det grunn til å diskutere hvorvidt de regionale kommentatorene reelt *er* kontrære stemmer. Det å befinne seg på avstand fra kommentariatet i hovedstaden gjør det også lettere å kritisere det. Nærhetens dilemma i journalistikken innebærer at det er lettere å være kritisk mot aktører – eller kolleger – man har på avstand, enn de man har nær, og der man opptrer på de samme arenaene (Mathisen, 2010). Det kan også være lettere å oppfatte sin egen stemme som mer kontrær enn den egentlig er, og overvurdere sin egen rolle som annerledes.

Like fullt viser tidligere studier (Enli, 2009; Wold, 2010) at regionpressen fungerer som en motstemme i den nasjonale debatten. Konsekvensen av at de regionale stemmene ikke slipper til i den nasjonale debatten i større grad enn de opplever at de gjør, kan bli en mer samstemt offentlighet. De politiske resonnementene i debatten står i fare for i mindre grad å være grunnet i ulike ståsted. Essensen i opinionsprosessen er den meningsdanningen som skjer når borgerne orienterer seg i samfunnet og tar stilling til aktuelle spørsmål. Mediene er en sentral pilar i denne prosessen (Waldahl, 2007, s. 10; Habermas, 2002[1971]). Hvis færre stemmer slipper til i den nasjonale offentligheten, blir meningsbrytingen mindre og grunnlaget for opinionsdanningen smalere.

Vi finner også eksempler i vårt materiale der den regionale kommentarjournalistikken fyller sin rolle som motstemme. Ett eksempel på nettopp dette er, som nevnt innledningsvis, Bergens Tidende og debatten knyttet til saken om reservasjonsrett for leger. Denne reservasjonsretten for leger ble angrepet av de fleste kommentarjournalister, mens Bergens Tidende støttet forslaget og dermed gikk midt imot det som i pressekreterer så langt ble ansett å være en «politisk korrekt» holdning til spørsmålet om reservasjonsrett. Selv om sjefredaktøren sier at dette standpunktet førte til «et rabalder av en annen verden», trekker han det likevel fram for å vise at det er viktig med aviser som tør å ha en alternativ stemme. I denne debatten sto Bergens Tidende fram som en motstemme i offentligheten. De brakte inn en annen argumentasjon, og ble også trukket inn i den nasjonale debatten på grunn av sitt kontrære standpunkt. Slik er denne saken også et eksempel på hvordan regionpressen som motstemme kan bidra til nyanser og større grad av meningsbryting i offentligheten. Den meningsbrytingen som finner sted, er også en viktig årsak til sosiale endringsprosesser i samfunnet (Waldahl, 2007, s. 20). Meningsbrytingen får betydning for hvordan de politiske sakene og løsningene blir oppfattet.

DIGITALISERING ØKER DIALOG OG NEDSLAGSKRAFT

Meningsjournalistikken har sterke tradisjoner knyttet til papiravisene, både med tanke på lederartikler og signerte kommentarer. Med økende digitalisering av avisbransjen har også sjangeren blitt med over på nettet. Picard (2011, s. 4) peker på at et sentralt utviklingstrekk i mediene er at deres makt er blitt svekket, og at det har skjedd et maktskifte i kommunikasjonen. Publikum er blitt aktive deltakere. Det er fritt fram for alle å blogge. Publikum kan bruke kommentarfeltene i avisene, dele innhold og inviteres endog til å produsere journalistisk innhold selv. Med digitalisering kommer det med andre ord en myriade av muligheter for leserne til å delta i debatten og være i interaksjon med nyhetene (Singer m.fl., 2011, s. 14).

Hvorvidt økt deltakelse i den offentlige debatten faktisk skjer og konkrete demokratiseringsprosesser følger av digitaliseringens utvidede muligheter, er et annet spørsmål. Her er meningene og forskningsresultatene mange. På den ene siden argumenteres det for at digitaliseringen fører til en nedbygging av hierarkier, og at langt flere enn bare *elitene* får anledning til å delta i offentlige debatter (Morozov, 2011; Castells, 2012). På den andre siden argumenteres det for at de digitale mediene fragmenterer den offentlige debatten eller at den *balkaniseres* – splittes opp (Putnam, 2000). På den måten kan det skapes offentlige arenaer der likesinnede kommuniserer med hverandre om forhold de er enig om uten å bli konfrontert med motargument, såkalte *ekkokamre* (Sunstein, 2007). Enjolras m.fl. (2013, s. 63f) finner støtte for begge disse prosessene i sin store studie av ytringsfrihetens kår i Norge i 2013, både at det er relativt få utover eliten som bruker digitale arenaer for å engasjere seg i samfunnsspørsmål, altså en *hierarkisering*, og at de som engasjerer seg, er mer ulike enn mediebrukere av tradisjonelle medier, en *demokratisering*.

Tilbake til kommentarjournalistene. Våre informanter beskriver digitaliseringen og nettets muligheter som en berikelse, og med økte muligheter for demokratisering. De mener for det første at nettet legger til rette for umiddelbar kontakt og økt dialog med leserne:

Det er fritt fram for alle å stå fram og mene. Og du får en del andre utradisjonelle meninger inn. Så er den umiddelbar og dialogorientert på en annen måte. (...) På nettet kan du legge ut en kommentar, så får du tilbakemelding, så kan du svare på det, så har du i gang en dialog om det du har skrevet. (...) Den dialogen er uvurderlig. Det er hovedfordelen slik jeg ser det. Du får en helt annen kontakt med de som leser, og du får motforestillinger og korreksjoner fort inn.

For det andre opplever de at digitaliseringen øker deres nedslagsfelt og gjør det lettere å nå ut over de geografiske grensene til papiravisen. Blant annet erfarer de at meningsjournalistikken deles på sosiale medier i langt større grad enn det nyhetsjournalistikken gjør. I den perioden vi gjennomførte prosjektet, endret flere av redaksjonene praksis ved at de begynte å publisere kommentarer hyppigere på nett. Flere flyttet dem også foran betalingsmuren. Når redaksjonene

legger kommentarene åpent tilgjengelig på nett, øker sjansen for å være en del av den nasjonale debatten. En av informantene sier:

Plutselig har du en kommentar som når den treffer en nerve har 10.000 delinger på Facebook. Det ligger mye makt i de sosiale mediene i forhold til å oppnå nasjonal synlighet. Det er samfunnskapital.

Vi finner altså en tydelig optimisme hos våre informanter på vegne av meningsjournalistikken når den beveger seg over på digitale flater. Sven Egil Omdal (2013, s. 39) omtaler også kommentarjournalistene som «merkevarer i merkevaren, med større byline enn andre, fast plassering og stadig profilering også i andre medier». Han argumenterer for at kommentarjournalistene på denne måten får større makt på digitale flater.

Flere av våre informanter mener de digitale arenaene også er bedre egnet til å utfordre hovedstadsdominansen enn papiravisen. På de digitale arenaene spres og deles kommentarene, slik at de mer direkte når opp på den nasjonale debatten. En av informantene beskriver den digitale kraften som ligger i øyeblikket: Hvis du har et standpunkt og ønsker på delta i debatten, så gjør du det der og da. Han illustrerer det med en egen opplevelse:

Etter Gjørø-kommisjonen sin rapport i fjor skrev VG at Jens måtte gå. Da ble jeg provosert. Da jeg kom på jobb om morran, skrev jeg en kommentar og publiserte den på nett. Etter 15 minutter ringte Dagsnytt, så var det plutselig en toppsak. Hadde jeg skrevet den som leder til neste dags avis, hvilket den var tiltenkt, så hadde den ikke blitt merka av noen. Men fordi jeg grep øyeblikket der og da, så smalt det.

Informanten opplevde nettopp å få den gjennomslagskraften i den nasjonale offentligheten som informantene tidligere har gitt uttrykk for at de ikke har. En annen av informantene beskriver det slik:

De nye arenaene lever sitt eget liv. Her spres kommentarene fritt. Det er den beste måten å utfordre hovedstadsdominansen på.

Digitaliseringen kan med andre ord sies å endre premissene for den nasjonale debatten, ikke minst ved at mulighetene for å delta blir flere. Dagsnytt 18 og andre debattflater i riksdekkende medier har ikke lenger hegemoni til å bestemme hvem som skal delta i den offentlige debatten. De tradisjonelle debattarenaene får konkurranse fra andre arenaer, både om hva som skal debatteres, og hvem som skal delta. Nye referanserammer og nye offentligheter oppstår.

DIGITALISERING OG ENDRET OFFENTLIGHET

I denne artikkelen har vi presentert den rollen aktørene i den regionale meningsjournalistikken opplever at de har generelt og i den nasjonale offentlige debatten spesielt. Formålet med kommentar og meningsjournalistikken er å bidra til debatt og rasjonell meningsutveksling i det offentlige rom. Den er sterkt knyttet til mediens demokratiske oppgave, der journalistikken spiller en viktig rolle for en fungerende offentlighet. Mediene er imidlertid ikke nøytrale budbringere. De setter dagsorden for den offentlige debatten, og de definerer hva debattene skal handle om.

Motstemmer og alternative perspektiv nyanserer debatten. Når virkeligheten fortolkes på ulike måter, blir opinionsdanningen i mindre grad preget av konsensus og samstemmighet. Offentligheten blir på den måten i større grad preget av reell meningsbryting og debatt. Og når kommentatorene bringer inn alternative fortolkninger, bidrar de også i større grad til at leserne selv må gjøre seg opp egne meninger og refleksjoner, enn når hele kommentariatet går i flokk. En oppegående offentlig debatt i Norge fordrer at ulike stemmer slipper til og at alternative perspektiv bringes inn. Debatten blir fattigere dersom motstemmene holdes utenfor.

Våre funn viser at kommentarjournalistene i regionmediene representerer viktige motstemmer i norsk offentlighet og bidrar til økt meningsbryting ved å bringe flere perspektiv til torgs. Til tross for dette opplever de regionale kommentarjournalistene at det er vanskelig å nå gjennom på debattflatene hos de nasjonale mediene, noe som har en tendens til å forsterke det patriotiske oppdraget hos dem selv.

Samtidig ser vi klare eksempler på at premissene for det offentlige ordskiftet endres. Digitalisering i mediene fører til at nye arenaer oppstår, at sosiale medier tas i bruk og muligheten for å delta blir større. Det er selvsagt ikke alle disse digitale arenaene som automatisk blir sentrale offentlige arenaer, noen forblir avgrensede arenaer for noen få aktører – ekkokamre eller deloffentligheter (Enjolras m.fl., 2013). Hovedstadens kommentatorer og medieaktører har likevel ikke lenger samme hegemoni som selvsikre digitale aktører i den nasjonale debatten. I den digitale medie verden er det flere stemmer som konkurrerer om oppmerksomhet. På samme måte som teknologien gir enhver borger lettere tilgang til det offentlige rom, gjør den det også lettere for de regionale kommentarstemmene å nå ut over sine geografiske grenser. De konkurrerer om den nasjonale oppmerksomheten på likere linje med andre kommentarstemmer.

Digitaliseringen øker på denne måten gjennomslagskraften i offentligheten for flere enn noen få, og gjør det enklere for de regionale motstemmene å delta. Det vil vårt offentlige ordskifte tjene på. Det er imidlertid forsket lite på hva digitaliseringen gjør med meningsjournalistikken, og hvilken betydning sosiale medier har for dens utvikling. Her er vi inne på et område der utviklingen skjer raskt, og der mediene endrer sine veivalg i hurtig tempo. Vår studie har

hovedsakelig vært opptatt av kommentarjournalistikken i papirform. Et sentralt område for videre kunnskapsutvikling på dette feltet vil være å studere kommentarjournalistikken på digitale flater og ikke minst sosiale mediers betydning for meningsutveksling og dialog mellom redaksjon og publikum.

LITTERATURLISTE

- Allern, S. (1996): *Kildenes makt: ytringsfrihetens politiske økonomi*. Oslo: Pax Forlag.
- Allern, S. (2001): *Flokkdyr på Løvebakken. Søkelys på Stortingets presselosje og politikkenes medierammer*. Oslo: Pax Forlag.
- Allern, S. (2010): From party agitators to independent pundits. The changed historical role of newspaper and television journalists in Norwegian election campaigns, *Northern Lights*. S. 49–67. Bristol: Intellect.
- Allern, S. & Blach-Ørsten, M. (2011): The News Media as a Political Institution, *Journalism Studies*, 12(1). S 92–105. London: Routledge.
- Bjerke, P. (2009): *Refleks eller refleksjon? En sosiologisk analyse av journalistisk profesjonsmoral*. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Castells, M. (2012): *Networks of outrage and hope : social movements in the Internet*. Cambridge: Polity Press.
- Cook, T. (1998): *Governing with the news: the news media as a political institution*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dearing, J.W. og Rogers, E.M. (1996): *Agenda-setting*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Dimmen, T. (2012): *Lokalavisformelen: ein studie av lokale fådagsaviser*. Volda: Møreforskning.
- Djerf-Pierre, M. og Weibull, L. (2008): From public educator to interpreting ombudsman. Regimes of political journalism in Swedish public service broadcasting, 1925–2005, i Strömbäck, J. Ørsten, M. og Aalberg, T. *Communicating Politics. Political communication in the Nordic Countries*. S. 195–215. Göteborg: Nordicom.
- Eide, M. (red.) (2009): *Journalistiske nyorienteringer*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Eide, M. (2001): *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Enjolras, B., Karlsen, R., Steen-Johansen, K. og Wollebæk, D. (2013): *Liker – liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Enli, G.S. (2009): Statsråd, du lyver!, i Allern, S. & Pollack, E. (red.): *Skandalenes markeds plass. Politikk, moral og mediedrev*. S. 121–135. Oslo: Fagbokforlaget.
- Erdal, I.J. (2008): *Cross-media news journalism : institutional, professional and textual strategies and practices in multi-platform news production*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Erlandsen, M. (2012): *For the sake of argument: practical reasoning and credibility in commentary journalism*. Masteroppgave i medievitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Esser, F. & Umbricht, A. (2014): The Evolution of Objective and Interpretative Journalism in the Western Press: Comparing Six News Systems since the 1960s, *Journalism & Mass Communication Quarterly*. Vol. 91 (2). S. 229–249. London. Sage
- Franklin, B. (2006): *Local journalism and local media : making the local news*. London & New York: Routledge.
- Habermas, J. (2002[1971]): *Borgerlig offentlighet*. Oslo: Gyldendal.
- Hallin, D.C. og Mancini, P. (2009): *Comparing media system : three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Høst, S. (2005): *Det lokale avismønsteret: dekningsområder, mangfold og konkurranse 1972–2002*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Iglund, A.K. og Stølås, A. (2008): *Kommentaren*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Lysbakken, A. og Røe Isaksen, T. (2008): Kommentariatets diktatur, *Samtiden*. Vol. 1. S. 4–15. Oslo: Aschehoug.

- Knapskog, K. (2009): Blant orakel og refleksjonsatletar. Kommentarjournalistikk som sjanger og strategi, i Eide, M. (red.): *Journalistiske nyorienteringer*. S. 284–306. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Kristoffersen, D.N. (2010): Den regionale utfordringen, i Mathisen, B.M. (red.): *Lokaljournalistikk: blind patriotisme eller kritisk korrektiv?* S. 273–288. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Kovach, B. Tom Rosenstiel, T. (2007): *The elements of journalism: What news-people should know and the public should expect*. New York: Three Rivers Press.
- Mathisen, B.R. (2010): *Lokaljournalistikk: blind patriotisme eller kritisk korrektiv?* Kristiansand: IJ-forlaget.
- Mathisen, B.R. (2013): *Gladsaker og suksesshistorier. En sosiologisk analyse av lokal næringslivsjournalistikk i spenning mellom lokalpatriotisme og granskningsoppdrag*. Doktoravhandling. Bodø: Universitetet i Nordland.
- Mathisen, B.R. og Morlandstø, L. (2014): *Motstemme og folkeopplyser på veg mot en digital offentlighet – kommentarjournalistikk i regionale medier*. UiN-rapport. Nr. 6. Bodø: Universitetet i Nordland.
- McNair, B. (2000): *Journalism and Democracy. An Evaluation of the Political Public Sphere*. London: Routledge.
- McNair, B. (2008): I, Columnist, i Franklin, B. (red.): *Pulling Newspapers apart. Analyzing Print Journalism*. London: Routledge.
- Morlandstø, L. (2006): *Journalistikk som institusjonell praksis: utviklingshemming og psykisk helse i pressen*. Doktoravhandling. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Morozov, E. (2011): *The Net Delusion. How not to Liberate the World*. London: Allen Lane.
- Omdal, S.E. (red.) (2013): *Journalistikk og demokrati, Hvor går mediene? Hva kan gjøres?* Oslo: Fritt Ord.
- Patterson, T. (2000): The United States: News in a free-market society, i Gunther, R. og Mughan, A. (red.): *Democracy and the Media. A Comparative Perspective*. S. 241–265. New York: Cambridge University Press.
- Picard, R. G. (2011). *The economics and financing of media companies*. New York: Fordham University Press.
- Putnam, R.D. (2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rokkan, S. (1987[1962]): *Stat, nasjon, klasse: essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Semetko, H.A. og Schoenbach, K. (2003): News and elections. German Bundestag campaigns in the Bild 1990–2002, *The Harvard International Journals of Press/Politics* 8(3). S. 54–69. London: Sage.
- Salgado, S. og Strömback, J. (2012): Interpretive journalism: A review of concepts, operationalizations and key findings, *Journalism* 13(2). S. 144–161.
- Singer, J., Domingo, D., Heinonen, A., Hermida, A., Paulussen, S., Quandt, T., Reich, Z., Vujnovic, M. (2011): *Participatory Journalism. Guarding open Gates at Online Newspapers*. Malden & Oxford. Wiley-Blackwell.
- Sneve, S. (2002): *Kommentarsjangeren: den journalistiske kommentarens historie og posisjon i dag – både sett i forhold til samfunnsutviklingen og utviklingen i andre journalistiske sjangre*. Bodø: Høgskolen i Bodø.
- Sparrow, B. (1999): *Uncertain guardians: the news media as a political institution*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Sunstein, C.R. (2007): *Republic.com 2.0*. Princeton: Princeton University Press.
- Todal-Jenssen, A. og Aalberg, T. (2007): *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wahl-Jorgensen, K. og Hanitzsch, T. (2009): *The Handbook of Journalism Studies*. New York & London: Routledge.

- Waldahl, R. (2007): *Opinion og demokrati*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ward, S.J.A. (2009): Journalism ethics, i Wahl-Jorgensen, K. og Hanitzsch, T. (2009): *The Handbook of Journalism Studies*. S. 295–309. New York & London: Routledge.
- Wold, P.M. (2010): *Vaktbikkjer i flokk? Om kynismen i politisk kommentarjournalistikk. En analyse av norske kommentarjournalisters omtale av Høyreleder Erna Solberg i valgåret 2009*. Masteroppgave, Universitetet i Bergen.
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K. og Larsen, L.O. (2013): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Åmås, K.O. (2007): *Verdien av uenighet: debatt og dissens i Norge*. Oslo: Kagge Forlag.